

Kunst in het Knarbos

Natuur dichtbij

HET FLEVO LANDSCHAP

Deze folder wordt u aangeboden door Het Flevoland-landschap, één van de twaalf provinciale Landschappen. Het Flevoland-landschap beschermt en ontwikkelt natuur, cultuurhistorie en landschap. Wij beheren ongeveer 5.300 ha aan natuur.

Deze natuur is kostbaar, maar niet onbetaalbaar. Help ons de natuur in Flevoland te behouden. Word begunstiger. Kijk op www.flevoland-landschap.nl of bel met 0320-286111 voor meer informatie.

Vlotgrasweg 11, 8219 PP Lelystad
Tel. 0320 - 286 111
info@flevoland-landschap.nl
www.flevoland-landschap.nl
Deze uitgave is mede tot stand gekomen dankzij steun van de

kunstenaars vereniging flevoland

foto: Fred van Welie

Het Knarbos was al in trek bij natuurliefhebbers, maar nu kunnen ook cultuurminnaars er hun hart ophalen. Op initiatief van de Kunstenaars Vereniging Flevoland zijn er 12 kunstwerken geplaatst die deel uitmaken van het Pionierpad. Je komt deze objecten zo maar tegen, op onverwachte plekken. Of je loopt er ongemerkt aan voorbij, want de kunstwerken worden geleidelijk aan één met de natuur. Opletten dus!

Bewonder het Nieuwe Verleden

In 2006 is de Kunstenaars Vereniging Flevoland gestart met het maken van een kunstroute langs Het Pionierspad, het lange afstandswandelpad dat dwars door het Knarbos loopt. Deze route van 200 km voert van Steenwijk naar Muiden. Het gaat om kunst die wordt overgeleverd aan de natuur. De werken raken overwoekerd of in verval. Er ontstaan objecten waarvan op een gegeven moment niet met zekerheid valt te zeggen uit welke tijd ze stammen of wat ze voorstelden. Daarom heeft dit kunstproject de titel Nieuw Verleden.

Op het kaartje ziet u twee routes die u langs de 12 kunstwerken in het Knarbos voeren: één in het westelijke en één in het oostelijke deel.

Knarbos-West

1 Ninette Koning: De oude krijger

In het Knarbos staat een oude krijger. Het is een boom in krijgstenue, met om zijn middel een maliënkolder. Waakt hij over het bos of over de wandelaars? Deze ene figuur laat de andere bomen mee veranderen, zij worden krijgers zonder jas. De oude krijger is de aanvoerder van een heel bos.

2 Yvonne Struys: Drie schuilhutten

Deze drie schuilhutten bieden beschutting tegen weer en wind. Bescherming tegen de elementen was zeker nodig toen Flevoland net was drooggelegd en de wind en de regen vrij spel hadden. De haken bovenop de hutten staan symbool voor een lang leven. In een lang leven gaan het nu en het verleden hand in hand. Het nu, de kunstwerken zelf, het verleden, de drooglegging of zelfs de nog veel oudere Swifterbantcultuur, en de toekomst zijn met elkaar in de hutten vermengd.

3 Emiel van Straalen: Een opgerolde boom

De meeste bomen staan rechtop. Als ze omvallen, laten bosbeheerders ze tegenwoordig vaak liggen. Dan kan een natuurlijk geheel ontstaan. Er bestaan verticale en horizontale (omgewaaide) bossen. Maar zijn er ook opgerolde bossen? In het Knarbos is in elk ge-

Vogels en runderen

De Vogelweg die door het Knarbos loopt, doet zijn naam eer aan. Want vogels zijn volop aanwezig in deze omgeving. Het begin jaren '70 van de vorige eeuw aangelegde Knarbos is erg gevarieerd, loof- en naaldhout en open ruimten wisselen elkaar af. Een paradijs voor zangvogels, waaronder de exotisch aandoende geelzwarte wielewaal. Deze vogelsoort, bekend van het uitnodigende liedje 'kom mee naar buiten allemaal' komt in Nederland niet zo veel voor. Het bosgebied is ook in trek bij de roofvogels sperwer, buizerd en havik.

De delen van het Knarbos aan de oosten- en westzijde van de Vogelweg hebben een verschillend karakter. Het oostelijke gedeelte is kleinschaliger dan het westelijke. In het midden van het

val één opgerolde boom aanwezig. Waarom deze hier staat, is niet te achterhalen. Mensen zoeken in de maatschappij steeds naar een doel en dan komen ze iets tegen dat geen doel heeft.

4 Kees Bierman: Open steenvorm met leunende boom

Op een beeld, in de vorm van een menhir, leunt een boom. Of trekt de steen de boom naar zich toe? Hoe dan ook: beide vormen een eenheid. De levende en niet levende natuur kunnen niet zonder elkaar. Omdat de steen open is, biedt hij ruimte aan leven, er kan van alles in gaan groeien. De boom en steenvorm zullen steeds meer letterlijk de eenheid vormen die de natuur figuurlijk altijd al is geweest.

westelijke deel ligt een door blaarkoppen, een Oud-Hollands runderras, begraasde natuurlijke weide. Dit natuurontwikkelingsgebied is ook voorzien van een grote ondiepe plas, een veengebied in wording. Langzaam maar zeker groeit deze plas dicht, afgestorven planten vormen op den duur een veenpakket.

Bevers en paddenstoelen

In het Knarbos is op diverse plaatsen hout opgestapeld dat dient als schuilplaats voor onder andere vos, bunzing en hermelijn. Ook voor vogels zijn deze hopen hout prima plekken om te verblijven of te broeden. Aan de zuidzijde van de Knardijk, in Zuidelijk Flevoland, is in 1997 een beverplas gegraven. Inmiddels zijn hier twee beverburchten aanwezig. De bodem in het Knarbos is gevarieerd. De zandondergrond is afgedekt met een vrij dunne laag klei. Er groeit veel duinriet met daartussen zeldzame plantensoorten als de gebogen driehoeksvaren. Het bos is rijk aan paddenstoelen.

5 *Gonny Geurts: Twee vlastorens*

Op een open plek in een bomenlaan staan twee torens van vlasrollen, die als het ware de toegang tot een landgoed symboliseren. In de rollen zit lijnzaad dat op de grond valt waardoor een veld vlas kan ontstaan. Vlas vormde vroeger de basis van kunstwerken: linnen (van vlasvezels) als drager van schilderijen en lijnzaadolie als bindmiddel van pigmenten. In het Knarbos krijgt vlas een nieuw verleden in de vorm van een landschapskunstwerk dat langzaam maar zeker één wordt met de omgeving.

foto: Kunstenaarsvereniging Flevoland

6 *Vincent van Ginneke: Fokker G1, 5 mei 1941*

Een testversie van de Fokker G1 met aan boord piloot Hidde Leegstra en Fokkermedewerker Piet Vos wist in mei 1941 aan een achtervolging door de Duitsers te ontkomen en naar Engeland te ontsnappen. De Duitsers dachten dat het toestel, toen ze het kwijt waren, in het IJsselmeer was gestort. Met schelpen verbeeld is de Fokker een afdruk van een gebeurtenis die had kunnen plaatsvinden.

foto: Kunstenaarsvereniging Flevoland

7 *Mels Dees: Twee werken in het Knarbos*

Een dukdalf midden in het bos en een aanlegsteiger in een weiland: waar is de haven gebleven? Zou hier een meer moeten komen of is dat er in het verleden geweest? De twee werken knipogen onder andere naar de haven van Schokland in de Noord-oostpolder.

foto: Bouman Reclame

Wilt u meer weten over de kunstroute langs het Pionierpad? Zie: www.nieuwverleden.info

Knarbos-West: ± 8 km

Knarbos-Oost: ± 6,5 km

Kunst in het Knarbos

Natuur dichtbij

HET FLEVO
LANDSCHAP

Route Knarbos-Oost

- 8** *Ninette Koning: Zon en maan*
Een grote en een kleinere cirkel van rietbossen. De grote open cirkel verbeeldt de zon en staat symbool voor actie en ontplooiing. De rietbossen wijzen naar buiten, het zijn stralen die uitwaaiëren en leven, liefde en geluk schenken. De kleinere, dichte cirkel is de maan, symbool voor rust en reflectie. Hier wijzen de rietbossen naar binnen, naar een middelpunt.

foto: Kunstenaarsvereniging Flevoland

- 9** *Karin van de Molen: Het gehucht*
Drie schoorstenen van afgebrande huizen: dat moet het wel zijn wat er op deze plek is te zien. Het moeten kleine huizen voor kleine mensen zijn geweest, want de schoorstenen staan dicht op elkaar.

foto: Kunstenaarsvereniging Flevoland

De schoorstenen zullen een nieuw bestaan vinden. Vogels maken er hun nesten of het worden schuilplekken voor konijnen en muizen. Zeker is dat ze overgroeid zullen raken en zullen schuilgaan onder klimop.

- 10** *Marja Timmer: De zwevende balk*
Vijf nog jonge essen dragen een 5 meter lange steunbalk, afkomstig uit een gedeeltelijk gesloopte boerderij in de Flevopolder. In de balk zijn gaten geboord waar de bomen doorheen zijn gestoken. Wanneer de bomen dikker worden en zijtakken vormen, gaan ze zelf de balk dragen. Nu wordt deze nog ondersteund door een

foto: Bouman Reclame

metalen constructie. De balk is het verleden, de essen zijn vertegenwoordigers van het nieuwe land.

- 11** *Michel Bongertman: De dauwcollector*
Vier granieten zuilen met daarop een knar (een deel van een boomstronk) dragen een zwerfkei. Onderaan de knar hangt een langgerekte serpentijnen steen. Deze steen wijst naar het begin van een granieten geul die uitmondt in een ondiepe put. De installatie vangt dauw op. Gebeurde dit op dezelfde manier in de tijd dat Flevoland nog in verbinding stond met de zoute zee en de toenmalige bewoners behoefte hadden aan zoet water?

foto: Kunstenaarsvereniging Flevoland

- 12** *Anthea Simmonds: Meetpunt*
Met behulp van een - klein aluminium - meetpunt kunnen landmeters hoogte en afstand bepalen. Dit door de kunstenaar gemaakte meetpunt heeft een diameter van 1,95 meter en symboliseert het hier en nu (op het meetpunt staan de woorden HERE en NOW).
Voor de wandelaar is onduidelijk wanneer het grote meetpunt is gemaakt. Misschien zelfs in de toekomst, de vorm doet denken aan een vliegende schotel.

foto: Kunstenaarsvereniging Flevoland